

№ 5 Залюбовська Галина Ністратівна, 1932 р. н., Залюбовський Іван Васильович, 1931 р. н.

1. Брови чорні ай а очі ці карі ж
Ой пропала ж я із вами, гей, гей ж ой про-
пала ж я із вами.
2. Ой чого ж я та й з вами пропала ж
Ой що худая й слава, гей, гей ж ой що худая
слава.
3. Харош парінь ой харош не жонатий,
Ой дурак разпроклятой, гей, гей ж ой ду-
рак разпроклятой.

4. Побив дівку а вой да побив красну ж
Ой даром понапрасну, гей, гей ж ой даром
понапрасну*.
- Стидно дівке ой да стидно красній
За ворота вийти.
Вийшла дівка, вийшла за ворота
Луги та болота.
Вийшла дівка, вийшла за нові
Луги зелені.

* Далі текст переказаний словами.

АГРАРНІ МОТИВИ У ВЕЛИКОДНІЙ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ СХІДНОЇ БОЙКІВЩИНИ (кінець ХІХ – середина ХХ століття)

Юрій Пуківський УДК 398.332.12:338.431(477.83)“18/19”

На основі проаналізованих джерел та власних польових записів автор розглядає локальну специфіку великодньої обрядовості українців Східної Бойківщини. У статті виокремлено комплекс вірувань, звичаїв та обрядів, пов'язаних з аграрною символікою.

Ключові слова: Східна Бойківщина, Великдень, обрядовість, символіка, родючість, урожай.

Based on his own ethnographic field recordings and on the sources, the author reviews a local specificity of the Eastern Boikivshchyna Ukrainian Easter rites. A complex of beliefs, customs and rites that refer to the agrarian symbolism is marked in the article.

Key words: Eastern Boikivshchyna, Easter, rites, symbolism, fertility, harvest.

У період глобалізації, що супроводжується процесом нівеляції етнічних особливостей народів, нагальною справою є вивчення глибинних шарів культури українського народу та її регіональних традицій.

У комплексі традиційної культури важливе місце посідають календарні звичаї та обряди, які є опосередкованим свідченням нашої історії, адже в них переплелися нашарування різних епох. Великодній цикл — важлива

складова народного календаря. Великдень — не просто найбільше весняне свято, а ще й найзначніше християнське свято на честь воскресіння Ісуса Христа, а тому чи не єдине, в основі якого християнські сюжети й мотиви є якщо не домінуючими, то принаймні рівнозначними власне народно-календарним. Саме це зумовило своєрідну специфіку великодніх звичаїв та обрядів, які досі не стали предметом належної уваги з боку вчених. На жаль, за винятком поодиноких спроб написання компілятивних праць описового характеру ¹, у кращому разі — науково-популярних видань ², серйозних наукових праць, присвячених вивченню саме великодніх традицій, в українській етнологічній науці досі немає. Це можна частково пояснити існуванням доволі поширеного стереотипу про те, що в найголовнішому християнському святі не надто збереглися власне народні традиції. Запропоноване дослідження має на меті спростувати цю тезу.

Особливим багатством архаїчних обрядодій та звичаїв, а також своїми локальними особливостями вирізняється великодній цикл обрядовості українців східної частини Бойківщини, що зумовлено насамперед специфікою історичного й культурного розвитку цього краю, його географічним розташуванням та природними умовами.

Мета статті — дослідити великодній цикл народного календаря як багатшаровий комплекс і виокремити в ньому підсистему звичаїв та обрядів аграрного значення та символіки; з'ясувати регіональну специфіку великодніх традицій; простежити процес зміни та трансформації великодніх звичаїв та обрядів як культурних явищ.

Основу джерельної бази розвідки становлять польові матеріали, зібрані автором під час етнографічної експедиції в Богородчанський район Івано-Франківської області в липні 2008 року, які зберігаються у фондах архіву Львівського національного університету імені Івана Франка ³. Записана інформація відтворює комплекс великодніх звичаїв та обрядів населення східної частини етнографічної Бойківщини у ХХ ст.

Під час детального розгляду великодньої звичаєвості стає очевидним, що в ній збереглася значна кількість давніх дохристиянських елементів весняної обрядовості, які можуть мати найрізноманітніший спектр свого значення чи походження. Це зумовлено тим, що день Воскресіння Христового, на думку більшості сучасних етнологів, був поєднаний з давнім дохристиянським святом приходу весни ⁴. У цьому немає нічого надзвичайного, адже добре відомо, що календарна обрядовість має безпосередній зв'язок із природними циклами річного кола ⁵. Безсумнівно, значна частина звичаїв та обрядів, що їх виконували під час Великодніх свят, відображають основні турботи селянина, пов'язані з початком весни. Аграрні мотиви наявні в календарно-побутовій обрядовості українців загалом ⁶, але етнографічне дослідження Бойківщини засвідчило, що, беручи до уваги тільки великодню звичаєвість, можна виділити в ній окрему групу обрядових дій, у яких аграрні мотиви хоч і проступають опосередковано (адже на Великдень, звісно, не виконували весняно-польових робіт), проте займають вагоме місце.

На Східній Бойківщині поширеним є загальноукраїнське повір'я ⁷ про те, що до Благовіщення не слід починати польових робіт: «До Благовіщення не можна землю рушити, бо земля ще мертва» (с. Хмелівка) ⁸. Вважали, що не можна працювати на землі, «поки Бог не благословить землю» (с. Глибівка) ⁹. Вірили: «Як посієш до Благовіщення, то нічого не виросте» (с. Богрівка) ¹⁰. В одному із сіл Богородчанщини вдалося виявити також інформацію про те, що «як заgrimить, тоді вже земля стряслася і вже починає всю рости» ¹¹.

Досить помітно у великодній обрядовості аграрні мотиви виражені через обрядовий хліб, який є одним з найважливіших ритуальних атрибутів свята. Його на Богородчанщині називали «паскою». До випікання паски бойки ставилися як до надзвичайно важливого процесу, що вимагав виконання особливих ритуальних дій. Зокрема, готуючись до цього, господині вмивалися, одягались у святкове вбрання ¹².

Паску пекли з найкращого борошна, здебільшого круглої форми, високу і, як повідомили інформатори в Богородчанському районі, досить великих розмірів: «Таку паску пекли, що запахують паску у піч, а тогди мусять ваяти челюсти – така виросте велика» (с. Хмелівка)¹³; «Колись таку пекли паску, що розбирали челюсті» (с. Росільна)¹⁴. Респонденти відзначали також, що паску пекли таку велику, що «несли в скатерці на плечах» (сс. Глибоке, Підгір'я)¹⁵, або «на возі везли до церкви» (с. Хмелівка)¹⁶. Юрій Жаткович зазначав, що кожна господиня хотіла, аби її паска була найбільша в селі¹⁷.

Здавна бойки клали в тісто три вербові галузки, які мали сприяти тому, аби паска добре «виросла»¹⁸. Такий звичай і нині добре відомий у селах Богородчанщини¹⁹. Чимало дослідників небезпідставно вважають, що саме паска була чи не головним засобом закликання родючості²⁰, символом багатого майбутнього врожаю.

Це підтверджують непоодинокі повір'я та звичаї населення Українських Карпат, що стосуються приготування та споживання паски. На Покутті (Снятинщина) господиня, посадивши паску в піч, піднімала вгору корито, у якому місила тісто, аби був гарний урожай на хліб²¹. Степан Килимник також зазначав, що, саджаючи паску в піч, господиня примовляла: «Щоб хліб на ниві був такий багатий, величний, як ти велична»²². Подібних свідчень не вдалося зафіксувати в досліджуваному районі, але про безпосередній зв'язок великоднього печива з аграрною символікою свідчать навіть способи прикрашання пасок, які й до сьогодні використовують на Східній Бойківщині: «Зверху такі хрестики виробляється, а тоді кладеться п'ять квіточок і колосочки» (с. Саджава)²³, «косички робили» (с. Глибівка)²⁴. Це одним доказом цього є повір'я, поширене в Богородчанському районі. Воно пояснює, що означає, коли паска трошки трісне з одного боку: «Як з сходу, то добре – на урожай. А з заходу – то зле» (с. Хмелівка)²⁵. Цікаво, що попередні дослідники-народознавці не виявляли або ж не звертали належної уваги на ці повір'я. На Східній Бойківщині на початку ХХІ ст. вда-

лося зафіксувати такі повір'я, пов'язані з великоднім хлібом: «І маленьку пасочку пекли. Як вже нароблять пасок, то ше там зішкрібки, то з того зішкрібка робили таку гульку – пасочку. То спечуть, її ніхто не їсть, вона засохне. Коли йдуть сіяти, беруть її з собою в кошіль чи в торбину до зерна» (с. Богрівка)²⁶; «Як йшли сіяти зерно, брали з собою пащення маленьке. Воно лежало в зерні. Бо то з того кошля сіяли, що на Великоднє святиться» (с. Саджава)²⁷. Тобто великоднє печиво мало би сприяти родючості зерна. Як бачимо, народна свідомість наділяла паску надзвичайними властивостями: «Казали, що паски кусничок лишити. І як щось ідеш орудувати, щось важне – взяти з собою. І так казали собі тихенько: “Я до вас з пасков, а ви до мене з ласков”. І він мав всьо то поорудувати. Всьо добре піде» (с. Росільна)²⁸.

Здебільшого паску пекли в четвер, який називали «Живним» (с. Раковець)²⁹. Цікавою є сама назва, яку населення тлумачило так: «Живний четвер – значить на життя» (с. Саджава)³⁰. Деякі інші звичаї, пов'язані із Живним четвергом, ніби логічно продовжують аграрну тему. Зокрема, перша половина дня вважається дуже сприятливою для роботи на землі: «Ну, той четвер Живний. Що ти посадиш в нього, то воно обов'язково буде. В Живний четвер до обіду садили буряк, моркву – всьо таке во. А з полудня вже не. Як задзвонять дзвони – то вже всьо» (с. Хмелівка)³¹. Окремі респонденти з Богородчанського району зазначали навіть, що «в четвер в нас щепили дерева, казали, що приймаються. Садили дерева. Якесь насіння садили у землю» (с. Саджава)³². Тобто вірили, що все, посаджене цього дня, обов'язково прийметься, буде добре рости і дасть хороший урожай: «На городі садити, то буде всьо врожайне» (с. Глибоке)³³.

Натомість зовсім інше значення мали звичаї, що стосуються середи, яка передувала Живному четвергу і називалася на Богородчанщині «Чорною середою» (сс. Саджава, Росільна, Лесівка, Богрівка)³⁴. Така назва пояснюється тим, що цього дня витрушували й вимітали з хати сажу³⁵. Респонденти зазначали: «Чорна середа. То не вільно нічо робити.

Садити — не садять нічого» (с. Кривець)³⁶. Аналогічні повір'я на Західній Бойківщині зафіксував М. Зубрицький³⁷. Крім того, він записав, що «в Чорну середу не йшли заорювати, бо би зерно було чорним»³⁸.

Населення Богородчанського району дотримується також суворої заборони працювати на землі в так званій «Рахманський Великдень», який відзначають у середу на четвертому тижні після Великодня³⁹. Він розділяє на дві рівні частини період від Великодня до Зелених свят. Терміни «Рахман», «Рахманський» відомі як бойкам, так і гуцулам⁴⁰. Згідно з бойківськими повір'ями, рахмани — праведні люди, які живуть під землею⁴¹ і цілий рік постують⁴². У селах Богородчанщини і досі вірять: якщо «притулити вухо до землі на Рахмана — чути дзвони. Там під землею Великдень на Рахмана»⁴³. Тому бойки цього дня «нічого не роблять в полі»⁴⁴, адже порушення цієї заборони може мати негативні наслідки: «Землю не мож рушити на Рахмана, бо не буде родити сім років»⁴⁵. Очевидно, вірування про рахманів в українських горян мають безпосередній зв'язок з поминальними мотивами. Праця в полі на Рахманський Великдень рівнозначна прояву неповаги до покійників⁴⁶, які могли збирати для себе врожай упродовж семи років з того поля, на якому працювали.

Кульмінаційним моментом Великодніх свят в українців уважалася відправа в церкві, яка зазвичай відбувалася вночі і яку сприймали як особливу, урочисту подію⁴⁷, під час якої можуть відбуватися незвичайні події⁴⁸. З нею у бойків пов'язано чимало вірувань та звичаїв, і окремі з них також стосуються аграрної теми. Передовсім варто зазначити, що серед населення Богородчанщини існує традиція святити в церкві на Великдень разом з паскою також насіння, яке мали посіяти в полі чи посадити в городі: «В цебрі несли святити трошки жита, ячменю, пшениці, картоплі зо дві» (с. Богрівка)⁴⁹; «Пшеничку, з городу бобик, фасольку, кукурудзу. Всьо насіння клали святити на спід. Як посвятити, то воно сі дуже файно родить» (с. Хмелівка)⁵⁰. Отже, освячення насіння на Великдень мало би сприяти врожайності: «Насіння можна класти,

аби родило. Бульбу кладуть, часник» (с. Глибоке)⁵¹. Про те, що на Великдень у Карпатах освячували бараболю та ячмінь, згадував і Оскар Кольберг⁵². Навіть кістки з печеного м'яса, яке освячували, використовували з певною метою: «А кістки з печені казали пхати на городі, аби кроти не рили» (с. Саджава)⁵³.

Після освячення великодніх кошиків люди намагаються якомога швидше потрапити додому: «Кошики наперед себе — і наввипередки, хто скорше» (с. Глибоке)⁵⁴. Пояснення цьому дуже просте: «Аби швидко все на полі зробити» (с. Підгір'я)⁵⁵. Ще донині на Східній Бойківщині вірять: «Хто швидше прийде, той швидше повеснує» (с. Раковець)⁵⁶. Натомість на Західному Поділлі бігли додому з паскою, аби якнайшвидше впоратися зі жнивами⁵⁷. Також селяни намагаються на Великдень не спати впродовж дня, оскільки побуває таке повір'я: «На Великдень, кажуть, аби не спати, бо буде сіно мокнути» (сс. Росільна, Богрівка, Глибівка)⁵⁸. Дещо відмінний варіант звичаю, який є давнішим за походженням, зафіксував свого часу Іван Франко: «Тому, хто спить на Великдень, снопи в полі погниють»⁵⁹. Імовірно, це одне й те саме повір'я, яке з часом видозмінилося. Характерно, що подібна заборона існувала і в поляків — вони вірили: якщо спати на «Вельканоц», то виляже пшениця⁶⁰.

Ще один, не менш важливий пласт великодніх традицій на Східній Бойківщині пов'язаний з виконанням гаївок, які збереглися в пам'яті людей старшого покоління, а в окремих селах (Хмелівка, Глибоке, Лесівка) і нині виконуються на Великодні свята біля церкви. Щоправда, гаївки зазнали змін та спрощення, багато з них збереглися не повністю. Попри це, та їхня частина, що збереглася до нашого часу, репрезентує доволі розмаїту палітру тем і мотивів. Саме в гаївках вегетаційно-господарська тема є однією з найбільш значущих. Вона пов'язана з тим, що люди, дбаючи про врожай, намагалися вплинути на природу за допомогою аграрної магії⁶¹. На теренах Богородчанщини вдалося зафіксувати декілька варіантів гаївок

з яскраво вираженою аграрною тематикою, що засвідчують їхні назви: «Мак», «Льон», «Огірочки», «Грушечка». Характерно, що вони супроводжуються імітаційними рухами, які відтворюють процеси вирощування, збирання та споживання сільськогосподарських культур. Тобто і тексти, і рухи засвідчують первісне значення гаївок — сприяти пробудженню природи, родючості, майбутньому врожаю. Доцільно подати тексти окремих зразків, наприклад гаївки «Мак» із с. Хмелівка, у якій ідеться про підготовку поля і його засівання:

*Горобчику-пташку,
Чи був же ти в садку?
Чи бував же ти,
Чи видав же ти?
Та як, як
Возять гній на мак?
— Ой бував же я,
Ой видав же я,
Що отак, що отак
Возять гній на мак.*

Про імітаційні рухи до цієї гаївки інформатори повідомили таке: «І то так багато. Дуже довго співають: розтрісають, як росте мак, як цвіте мак, як кушають мак»⁶².

Також дуже цікавою є гаївка «Грушечка», згадувана багатьма респондентами⁶³. У ній відтворюється коло господарських робіт упродовж року, а також процеси росту рослини, цвітіння та дозрівання плодів:

*Посадили грушечку,
Гай буде, гай.
І ти, нічко темная,
І ти, зоре ясная,
Дай, Боже, дай!
І виросла грушечка,
Гай буде, гай.
І ти, нічко темная,
І ти, зоре ясная,
Дай, Боже, дай!
Зацвила грушечка,
Гай буде, гай.
І ти, нічко темная,
І ти, зоре ясная,
Дай, Боже, дай!*

Виконувати її треба так: «Дві дівчини стоять в колі — одна відси, друга відти, і так показують. Ну і співають, що потім відцвила грушечка, уродила грушка, потім з'їли грушку, зрубали і спалили, і вже кінець»⁶⁴. Ця гаївка поширена також на Покутті⁶⁵. Ще одна гаївка, «Огірочки», зафіксована на Богородчанщині, у карпатському ареалі відома також у центральній частині Бойківщини⁶⁶. Серед найпоширеніших великодніх забав, які влаштовували парубки біля церкви повсюдно на Бойківщині⁶⁷, був так званий «оборіг»: «Роблять такі обороги хлопці: чотири стають на низ, на них зверху — двоє, і ті їх несуть. Такий оборіг. А решта бігають попід них — снопи складають. Рух іде. Так бавляться»⁶⁸. Очевидно, ця гра, згадувана респондентами кількох сіл⁶⁹, ніби імітувала процес збирання врожаю, а тому її також можна віднести до гаївок з аграрною тематикою. На думку деяких учених, ця гра могла мати в давнину значення магичної дії, спрямованої на те, щоб зібрати таку ж велику кількість зерна, як оборіг, зроблений хлопцями⁷⁰.

Отже, на досліджуваній території великодні традиції є досить багатими на різноманітні звичаї, вірування та обряди, серед яких важливе місце посідають аграрні мотиви. Вегетаційно-господарська тематика особливо проявляється при якомого повнішій реконструкції та детальному аналізі всіх компонентів великодньої традиції в окресленому регіоні. Аграрні мотиви стосуються насамперед вірувань про те, у який день варто починати весняно-польові роботи, а в який це робити не слід, які дні є для цього сприятливими (Живний четвер), а які ні (Чорна середа, Рахманський Великдень), а також звичаїв, пов'язаних з випіканням великоднього печива — паски. По тому, як вдалася паска, бойки визначали, яким буде врожай; частинку паски клали до зерна, яким потім засівали поле з великоднього кошика чи цебра. На Східній Бойківщині побутує навіть звичай освячення насіння на Великдень. Аграрна тематика представлена також у гаївках та великодніх іграх, які мали на меті сприяти пробудженню природи, родючості поля та багатому врожаю.

¹Старков В. Великдень у традиційній календарній обрядовості українців // Пам'ять століть. – 2002. – № 2. – С. 93–96; Великдень в Україні: Нариси про Великодні свята з народними піснями. – К., 1993. – 128 с.

²Скуратівський В. Т. Український народний календар. – К., 2003. – 384 с.

³Архів Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Архів ЛНУ). – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 90. (Польові етнографічні матеріали до теми «Весняна календарна обрядовість» зафіксував студент 3-го курсу Пуківський Юрій Володимирович 10–24 липня 2008 р. у Богородчанському р-ні Івано-Франківської обл.).

⁴Борисенко В. Зустріч весни // Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців. навч. посіб. – К., 2000. – С. 48.

⁵Кутельмах К. Дохристиянські та християнські мотиви в календарних обрядах українців: грані співіснування // Народознавчі Зошити. – 2003. – № 1, 2. – С. 94.

⁶Кутельмах К. Аграрні мотиви в календарній обрядовості поліщуків // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Л.: Інститут народознавства НАН України, 1999. – Вип. 2: Овруччина. – С. 191.

⁷Максимович М. Дні та місяці українського селянина: Етнографічна розвідка. – К., 2002. – С. 28; Курочкин О. Календарні звичаї та обряди // Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн. 2. – С. 319.

⁸Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 23.

⁹Там само. – Арк. 71.

¹⁰Там само. – Арк. 82.

¹¹Там само. – Арк. 43.

¹²Здоровега Н. І. Народні звичаї та обряди // Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження. – К., 1983. – С. 236.

¹³Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 3.

¹⁴Там само. – Арк. 47.

¹⁵Там само. – Арк. 56, 77.

¹⁶Там само. – Арк. 16.

¹⁷Жаткович Ю. Замітки етнографічні з Угорської Русі // Етнографічний збірник. – Л., 1896. – Т. II. – С. 6.

¹⁸Falkowski J., Pasznyi B. Na pograniczu łemkowsko-bojkowskim: Zarys etnograficzny. – Lwów: Nakładem Towarzystwa Ludoznawczego, 1935. – S. 84.

¹⁹Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 39, 61, 77.

²⁰Соколова В. К. Весенне-летние календарные обряды русских, украинцев и белорусов XIX – начала XX вв. – М., 1979. – С. 111; Сумцов Н. Ф. Хлеб в обрядах и песнях // Сумцов Н. Ф. Символика славянских обрядов: Избранные труды. – М., 1996. – С. 207.

²¹Паньків М. Прикарпатські паски. – Галич, 1994. – С. 9.

²²Килимник С. Український рік в народних звичаях у історичному освітленні: У 3 кн., 6 т. – К., 1994. – Кн. II (Т. 3, 4). – С. 44.

²³Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 44.

²⁴Там само. – Арк. 73.

²⁵Там само. – Арк. 21.

²⁶Там само. – Арк. 83.

²⁷Там само. – Арк. 42.

²⁸Там само. – Арк. 49.

²⁹Там само. – Арк. 87.

³⁰Там само. – Арк. 41.

³¹Там само. – Арк. 18.

³²Там само. – Арк. 41.

³³Там само. – Арк. 55.

³⁴Там само. – Арк. 43, 47, 68, 83.

³⁵Там само. – Арк. 55.

³⁶Там само. – Арк. 85.

³⁷Зубрицький М. Народний календар, народні звичаї і повірки, прив'язані до днів в тижні і до рокових свят. (Записані у Мшанці Староміського повіту і по сусідніх селах) // Матеріали до українсько-руської етнології. – Л., 1900. – Т. III. – С. 42.

³⁸Там само.

³⁹Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 6.

⁴⁰Витвицький С. Історичний нарис про гуцулів / Пер., передм. і прим. М. Васильчука. – Коломия, 1993. – С. 56; Шухевич В. Гуцульщина. – Верховина, 1999. – Ч. 4. – С. 246.

⁴¹Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 72.

⁴²Галицько-руські народні приповідки: У 3 т. / Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко. – Л., 2007. – Т. 3. – С. 13.

⁴³Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 78.

⁴⁴Там само. – Арк. 22, 40, 80.

⁴⁵Там само. – Арк. 27.

⁴⁶Кутельмах К. Календарна обрядовість як етногенетичне джерело // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат: у 4 т. – Л., 2006. – Т. II: Етнологія та мистецтвознавство. – С. 542.

⁴⁷Чубинський П. П. Календарь народных обычаев и обрядов. – К., 1993. – С. 33.

⁴⁸Агапкина Т. А. Пасха // Славянская мифология. Энциклопедический словарь. – М., 2002. – С. 356.

⁴⁹Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 83.

- ⁵⁰ Там само. – Арк. 36.
⁵¹ Там само. – Арк. 56.
⁵² Kolberg O. *Dzieła wszystkie*. – Wrocław; Poznań, 1970. – Т. 54: Ruś Karpacka. – Cz. 1. – S. 268.
⁵³ Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 44.
⁵⁴ Там само. – Арк. 61.
⁵⁵ Там само. – Арк. 78.
⁵⁶ Там само. – Арк. 90.
⁵⁷ Коненко П. Народня пожива у Скалатським повіті // Матеріяли до української етнольоґії. – Л., 1918. – Т. XVIII. – С. 81.
⁵⁸ Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 51, 83, 73.
⁵⁹ Франко І. Людові вірування на Підгір'ю // Етнографічний збірник. – Л., 1898. – Т. V. – С. 204.
⁶⁰ Ганцкая О. А. Поляки // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы (конец XIX – начало XX в.): Весенние праздники. – М., 1977. – С. 215.
⁶¹ Голубець О. М. Гаївки в системі української весняної обрядової пісенності: автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Л., 2004. – С. 5.
⁶² Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 14.
⁶³ Там само. – Арк. 16, 62.
⁶⁴ Там само. – Арк. 29.
⁶⁵ Kolberg O. *Dzieła wszystkie*. – Wrocław; Poznań, 1962. – Т. 29: Pokucie: Obraz etnograficzny. – Cz. 1. – S. 184.
⁶⁶ Волицька І. В. Театральні елементи в традиційній обрядовості українців Карпат кінця XIX – початку XX ст. – К., 1992. – С. 40.
⁶⁷ Зубрицький М. Народний календар... – С. 44.
⁶⁸ Архів ЛНУ. – Ф. 119, оп. 17, спр. 254-Е, арк. 33.
⁶⁹ Там само. – Арк. 17, 54, 67.
⁷⁰ Богатырев П. Г. Магические действия, обряды и верования Закарпатья // Вопросы теории народного искусства. – М., 1971. – С. 237.

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ В ТВОРЧОСТІ НАРОДНИХ МАЙСТРІВ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВА (на прикладі різьбярських династій Шкрібляків та Корпанюків)

Віктор Білий

УДК 929 Шкрібляк–Корпанюк+7.03:745.
51(477)(092)

У статті розглянуто творчість видатних різьбярських династій Шкрібляків та Корпанюків з позиції формування власного стилю в кожного з майстрів та їхнього впливу на зародження Косівської школи художньої обробки дерева. Особливу увагу приділено тим технічним і технологічним новаціям, які застосовували у своїх творах різьбярі, та тим композиційним прийомам, які вирізняли їхні вироби з-поміж інших.

Ключові слова: деревообробка, Косівська школа, індивідуальна манера, династія, різьбяр.

There is an observation of creative work of the illustrious Shkribliak and Korpaniuk houses of carvers from a position of formation of a master's individual style and proceeding from each master's impact on the Kosiv artistic carving school's origin. The author pays a specific attention to the technical and technological innovations which are put into practice by a carver as well as to the composition methods which differ carver's wares from the rest.

Keywords: carving, Kosiv School, individual style, house, carver.

Виникнення та функціонування такої цікавої і самобутньої косівської школи різьби було неможливим без надзвичайно колоритних творчих особистостей цього краю, які освоїли та розвинули не лише основні технічні прийоми народної різьби, а й на базі набутих знань зуміли сформувати власне творче обличчя та вивести такі засади навчання, до-

тримання яких дозволило не просто зберегти народні традиції, а ще й підняти їх на вищий рівень та розкрити безмежні шляхи пошуку, не втративши національну ідентичність. Щоб найбільш повно вивчити ті чинники, що вплинули на виникнення зазначених процесів, варто звернути увагу на династію яворівських різьбярів, кожен представник якої відзначався